

PRIKAZI I RECENZIJE

Benedikt XVI.

**SVJETLO SVIJETA. PAPA. CRKVA I
ZNAKOVI VREMENA
RAZGOVOR S PETEROM SEEWALDOM**

Verbum, Split, 2010., 255 str.

Što je papa Benedikt XVI. zapravo rekao u svojoj knjizi-intervjuu "Licht der Welt" (Svjetlo svijeta)? Valja naglasiti da nije lako govoriti o knjizi koja iznosi misao jednoga pape, pogotovo pape kakav je Benedikt XVI. Radi se, očito, u nekom smislu, o nauku Crkve. Tome u prilog govori činjenica da papa u spomenutom intervjuu nigdje jasno ne kaže kako je ono što govori samo njegovo osobno mišljenje. Kod pokušaja interpretacije njegovih misli i riječi, dakle, potrebna je dublja analiza od one kojoj smo svjedočili u mnogim medijima. Osim toga, sama činjenica da papa nije htio, kod autorizacije teksta, promijeniti niti jednu izgovorenu riječ, govori o tome koliko je papina riječ promišljena.

Prije svega treba istaknuti koji su prioriteti knjige. Prioritet nisu pitanja uporabe kondoma ni pitanje hoće li papa odstupiti. Čak ni ono o papinu primatu nije prioritetno pitanje. Prioritet na koji papa stavlja naglasak jest pitanje: ima li Bog danas još smisla? Ima li vjera još smisla? Ako mi kršćani kažemo da ima, kako to ljudima pokazati, pa i dokazati? Ovo je ključan problem. Sva ostala pitanja u funkciji su ovoga ključnoga. Tako su npr. ekumenizam, ili odnos sa židovstvom i islamom, na neki način "funkcionalno" shvaćeni: naponi oko uspostave odnosa s onima koji drugačije vjeruju imaju cilj pokazati svijetu da kršćanstvo i pitanje Boga mogu biti njegovom terapijom. I neka zla u Crkvi, kao što je pedofilija, nisu problem samo zato jer uistinu nagrđuju čovjeka nego i zato jer bacaju u sjenu i kompromitiraju ovaj povijesni zadatak Crkve i pape.

Benedikt XVI. govori kao papa i kao vrhunski intelektualac. Pokušava racionalno promišljati o istinama vjere i kršćanske etike. *Mislim da je Bog htio, kada je već jednoga profesora učinio papom, da u prvi plan dođe upravo ovaj moment razmišljanja, odnosno hrvanje za jedinstvo vjere i razuma*, tvrdi papa. Vjera onoga koji ne vidi, mora imati svoje razloge. Drugim riječima, danas očito postoji opasnost da vjera i etika skliznu u populističke vode. Činjenica da sve što i kako vjerujemo ne možemo razumski objasniti postupno se može pretvoriti u poimanje vjere samo kao emocionalnoga naboja, nekakvu plitku pobožnost koja čovjeku „dobro dođe“ u trenucima krize. Kako vjera ne bi postala nekom vrstom pseudopsihoterapije, nužno je vjeru razumski potkrijepiti koliko je god to moguće. Ivan Pavao II. bio je velik u prenošenju vjerskog iskustva. Sadašnji papa nastavlja ovu misiju dajući vjeri nužnu razumsku podlogu. U tome vidi prioritet svoga pontifikata. I tu je naišao na najveća nerazumijevanja. Njegov govor u Regensburgu, u kojem je stavljen naglasak na važnost razumijevanja onoga što je volja Božja, kako se vjera ne bi pretvorila u slijepu poslušnost i fanatizam, prema riječima pape, shvaćen je politički ili politikantski, a ne akademski, kako je bio izgovoren.

Vjera, međutim, nije samo razumsko shvaćanje. I toga je papa svjestan. U modernom svijetu zadatak je Crkve *navijestiti evanđelje u svojoj velikoj, trajnoj razumnosti i istodobno u svojoj moći koja nadilazi razumnost, kako bi iznova ušlo u naše mišljenje i shvaćanje*. To je za njega „nova evangelizacija“. Tek u okviru onoga što „nadilazi razumnost“ moguće je shvatiti mnoga pitanja vjere i etike. Odgovor na „diktaturu relativizma“, što je glavna poluga papinih riječi, nije samo u usavršavanju znanja o Bogu nego u pouzdanju u Boga. Papa Bogu kaže: „Moraš mi pomoći.“ Kako inače shvatiti npr. pitanje nepogrešivosti? Upravo danas pojam nepogrešivosti postaje još važniji. Relativizam, u smislu da je „sve uvijek otvoreno“ i da ne postoji nikakva sigurna istina, naprosto vapi za „zadnjom instancom“. Vjera nije isto što i pozitivna znanost. Nije matematika. U stvarima vjere, gdje nije u pitanju samo *ratio*, pogotovo postoji opasnost relativiziranja svega. U tom smislu papa govori o svojevrsnoj „funk-

cionalnoj“ nepogrešivosti koja je spojiva s dimenzijom ljudskosti. Papa, iako katkada nepogrešiv, ostaje čovjek. Kako to da papa može privatno pogriješiti, a kada uči o stvarima vjere, ne može, objašnjivo je samo u svjetlu onoga što čini kičmu papine misli: on zna da Bog, a ne papa, konačno vodi Crkvu. To je nešto što nadilazi razumnost.

Problem pedofilije je, prema riječima pape, jedna je od najvećih kriza u povijesti Crkve. *Statistika ne može biti mjerilo morala*, kaže papa. I toga se dosljedno drži. Iako statistike pokazuju da službenici Crkve čine tek 0,1% onih koji su počinili zlo spolnoga zlostavljanja, a 99,9% čine pojedinci iz drugih zanimanja, a u SAD-u je taj postotak tek 0,09%, papa ne pokušava umanjivati fenomen zato što se on događa i u drugim slojevima. Štoviše, glavni je razlog zlo koje se dogodilo u Crkvi. Sve drugo, manipulacije, jednostrana izvješća, medijska kampanja, samo su posljedice toga. Uzroke pedofilije papa nalazi i u samoj Crkvi, u pogrešnoj teoriji koja je prodrla i u moralnu teologiju, a koja tvrdi kako ne postoji nešto što je u sebi zlo, kako je sve relativno, a zlo je samo ono što ima loše posljedice. Relativizam je uspio relativizirati poimanje zla i grijeha i u samoj Crkvi. Govorili smo puno o ljubavi, a zaboravili istinu. Valja povezati ljubav i istinu. Inzistirati samo na ljubavi, a zaboraviti kaznu, opasno je. Zapostavljeno je staro kazneno pravo u Crkvi. Istina povezana s ljubavlju vrhunska je vrijednost: tu leži temelj za suradnju crkvenog i civilnog pravosuđa, za eventualne sankcije, za daljnje postupanje, za odnos s medijima. Benedikt XVI. jasno razlikuje kaznenu i moralnu odgovornost. Ova zadnja može postojati i nakon i neovisno o tome je li utvrđena kaznena odgovornost. Moralna odgovornost uvijek se mjeri ovisno o tome koliku je štetu pretrpjela žrtva. Zato papa promatra problem pedofilije s dvaju aspekata: ukoliko je ona kompromitirala zadatak Crkve da promovira kršćanstvo koje stvara radost i Boga koji je dobri Otac, s jedne strane, ali isto tako papa najveću pozornost usmjerava žrtvama pedofilije, s druge strane.

Glavni problem današnjega poimanja spolnosti jest taj što se spolnost i plodnost načelno odvajaju. Na taj način sve vrste spolnosti postaju jednakovrijedne (homoseksualnost se tako jednako vrednuje kao heteroseksualnost). Papina namjera nije samo davati moralne

sudove o nečasnim činima na planu spolnosti. Radi se, prije svega, o tome da se modernoga čovjeka uputi na put većega čovještva. Ovakvim očima valja gledati na pitanje metoda reguliranja začeca, ali i na problem uporabe kondoma. U iznimnim situacijama, kaže papa, kada npr. postoji realna opasnost od zaraze HIV-om, *moгу postojati utemeljeni pojedinačni slučajevi* uporabe kondoma. *Ali to nije pravi način izlaženja na kraj sa zlom zaraze od HIV-a.* Ova rečenica, u mnogim interpretacijama papine misli, kao da nije ni izgovorena. Sa stajališta kršćanske etike, dakle, iznimna uporaba kondoma *može biti* za čovjeka *prvi korak prema moralizaciji*. Drugim riječima, ona *može* za čovjeka predstavljati prvi korak prema drugačije življenoj ljudskoj spolnosti ili u čovjeku potaknuti svijest kako nije sve što je ugodno automatski i dopušteno. Sloboda i odgovornost na planu spolnosti idu uvijek zajedno. Što kod uporabe kondoma često nije slučaj. Stoga je logično da uporaba kondoma nije istinsko moralno rješenje. Prema tome, ovdje se ne radi o nekoj radikalnoj promjeni crkvenoga nauka na tome planu ili o nekakvom generalnom „dopuštenju“ kršćaninu da rabi kondom. Sva ova suptilna razlikovanja nismo čuli u mnogim interpretacijama papinih riječi.

Podlogu svojoj misli papa nalazi u Bibliji. Papi je cilj pokazati da je Isus u kojega vjerujemo povijesni Isus. Ovo se čini logičnim imajući u vidu njegovo naglašavanje važnosti razuma. On, međutim, u svome prilazu biblijskoj misli nadilazi historijsko-kritičku metodu koja je svojevrjemenom bila ključna za znanstvenu interpretaciju biblijskih tekstova i poseže za egzistencijalnim pristupom, čita Bibliju iz vjere, stvarajući tako sintezu racionalno-historijskoga tumačenja i tumačenja koje nastoji biblijsku misao uprisutniti današnjem čovjeku.

Crkva nije samo neka moralna ili etička „agencija“. Ona čovjeka upućuje prema Bogu. Nekada su frontovi postojali između raznih religija i njihovih različitosti. Danas smo suočeni s novim frontom: s jedne je strane sekularizam, a s druge pitanje o Bogu. Drugi Vatikanski koncil bavio se prvenstveno Crkvom i njezinim odnosom sa svijetom. Danas prioritetno pitanje postaje pitanje o Bogu. *Iznova osvijetliti prvenstvo Boga*, kaže papa. Suočavamo se s čovjekom koji

misli: čak i ako Bog postoji, on se mene ne tiče. To je lik modernog ateista. Kršćanstvo mora biti izazovno. I svećenici moraju biti izazov svijetu. Tu leži i smisao celibata. On je svojevrsna „pozitivna sablazan“ jer izaziva na razmišljanje. *Sablazan koju izaziva upravo je u tome što pokazuje: postoje ljudi koji u to vjeruju.* To je pozitivna strana sablazni. S obzirom na to da se Bog nikada i nikome ne nameće, logično je da kršćanstvo postaje sve više stvar osobne odluke. Upravo u tome papa vidi velike znakove nade. Ima sve više mladih ljudi koji se ne zadovoljavaju prilagođavanjem svoga života onome što modernitet smatra „normalnim“. Valja modernitetu povratiti dimenziju moralnosti koja obuhvaća sve, čovjeka i svo stvorenje. Papa je „okorjeli optimist“ i vjeruje da će kršćanstvo ovaj zadatak uspjeti izvršiti.

Josip Grbac

